

Den transatlantiska gemenskapen post-Irak

Av ANN-SOFIE DAHL, docent, säkerhetspolitisk forskare, debattör samt grundare och vice ordförande i Svenska Atlantkommittén.

George W Bushs tillträde som amerikansk president i januari 2001 markerade inledningen på en ny och intensifierad våg av europeisk antiamerikanism. Efter Bushs tillträde sänktes temperaturen hastigt på båda sidor, för att sjunka till isande kyla under upploppet till Irakkriget. I tider av fundamentalistisk terror pekades den amerikanske presidenten ut som det största hotet mot världsfreden.¹ Robert Kagans ödesmättade profetior om att Venus och Mars – Europa och USA – var för evigt dömda att missförstå varandra på sina båda planeter verkade vara på väg att uppfyllas med råge. Att Kagans teser fick vid spridning just vid denna tid var näppeligen någon tillfällighet.

Efter Bushs omval fyra år senare var tonen en annan. Det amerikanska budskapet under presidentens Europa-resa var tydligt: nu var det dags för USA och Europa att tillsammans öppna ett nytt kapitel i de transatlantiska relationerna.² Responsen var om inte överväldigande

så åtminstone uppskattande. En ny atmosfär i den transatlantiska relationen, präglad av hövlighet och en uppenbar ömsesidig önskan att inte återvända till den bittra ton som rådde före, under och även efter kriget i Irak, präglade de första månaderna av 2005. På bara några veckor hade samtalstonen helt förändrats mellan alliansens huvudaktörer.

Båda sidor är nu måna om att sopa de gamla problemen under mattan. För européernas del har det också handlat om att gilla läget och inse att George W Bush kommer att befinna sig i Vita huset under ytterligare en presidentperiod – och han gör det med stöd av en kongress som domineras av republikanska partivänner.

Den amerikanske presidenten torde för sin del ha insett att de utrikespolitiska uppgifter som väntar framöver – i första hand uppbyggnaden av Irak – är betydligt enklare att lösa med europeiskt stöd än utan, och att möjlighe-

Sammanfattning

Kan man fortfarande tala om en transatlantisk gemenskap efter de senaste årens många konflikter mellan Europa och USA, inte minst kring Irakkriget? Ja – trots problem att kommunicera, olika syn på det internationella systemets maktförhållanden och på hotet från den fundamentalistiska terrorn fortsätter samarbetet på en rad områden. "Europa" är dessutom inte någon monolitisk enhet utan rymmer även en rad proamerikanska länder. Under 2005 har relationen avsevärt förbättrats, vilket gynnar båda sidor som binds samman av gemensamma intressen och värderingar, trots ett stundtals högt ljudläge över Atlanten.

terna att fokusera på de stora uppgifterna är betydligt bättre om européerna befinner sig på förhållandevis gott humör.

Trots fortsatt våld i Irak har världen under 2005 i stora delar utvecklats i enlighet med det amerikanska, snarare än europeiska, scenariot. Det höga valdeltagandet i Irak, och utvecklingen även i andra delar av regionen, var ett stort genombrott för den neokonservativt inspirerade amerikanska administration som har demokratis spridning i Mellanöstern som sitt främsta projekt. Det har bidragit till att öka den amerikanska toleransen mot det Europa som inte såg (och ser) kriget mot Saddam Hussein som vare sig nödvändigt eller påkallat. Påfallande många delade där FN-inspektören Hans Blix distanserade uppfattning att den irakiske diktatorn gott kunde fått sitta kvar tills det, så att säga, blev aktuellt med naturlig avgång.

Under 2005 gick den transatlantiska relationen alltså in i ett lugnare skede efter några års omskakande tumult. Den trenden förstärktes ytterligare med Angela Merkels tillträde som tysk kansler i slutet av året. Men med de tvära kast som har skakat relationen över Atlanten under det nya årtusendets första år är det trots allt motiverat att fråga hur det egentligen står till med förhållandet. Var splittringen i samband med Irakkriget i huvudsak av temporär natur, eller har relationen en gång för alla gått in i en helt ny fas? Vad innebär i så fall den, och vad betyder det för den europeiska och globala säkerheten?

De problem som plågar den transatlantiska relationen handlar om en hel räckvidd frågor: om bristande förmåga och vilja att kommunicera, om divergerande hotbilder och om strukturella konflikter om det internationella systemets maktförhållanden och hegemoni. Kan man trots alla dessa problem ändå tala om en transatlantisk gemenskap post-Irak?

USA OCH EUROPA, GAMMALT OCH NYTT

Att tonläget har övergått till det vänligare bådor gott för ett mer konstruktivt arbetsklimat. Men den transatlantiska frost som kännetecknade George W Bushs första presidentperiod var ingen engångsföreteelse, eller på långa vägar så unik som en del bedömare har velat påskina. Det kräver inga speciellt djupgående historiska insikter i Europas eller NATO:s historia för att förstå att

samarbetet har upplevt kriser av till synes existentiella dimensioner mången gång förut – och lär göra så igen.

NATO:s snara hädanfärd har förutspåtts åtskilliga gånger under årtiondenas gång. När Frankrike lämnade det militära samarbetet 1966 såg alliansen ut att vara på väg mot sin omedelbara kollaps. Flera år senare, på 1980-talet, när de europeiska huvudstäderna fylldes av demonstranter som protesterade mot utplaceringen av NATO-missiler, förklarade Henry Kissinger att NATO aldrig hade befunnit sig i lika bekymmersamt läge som då.³ Samma utsaga har upprepats vid många tillfällen under och efter kalla kriget, som följdes av ett intensivt ifrågasättande av NATO:s fortsatta existensberättigande. Slutsatsen blev att NATO hade att välja mellan att "go out of area or out of business" – två alternativ av vilka man valde det förra.

Den transatlantiska relationen och NATO har med andra ord tagit sig igenom mången kris med hälsan i behåll. Även om man emellanåt kan få det intrycket är inte heller antiamerikanismen någon ny företeelse som har uppstått i samband med att George W Bush flyttade till 1600 Pennsylvania Ave. Antiamerikanismen föregår anti-Bushismen med åtskilliga decennier – rentav århundraden; antiamerikanismen har funnits lika länge som USA.

I alla sådana här sammanhang är det också viktigt att hålla i minnet att Europa inte är någon monolitisk enhet. Europas proamerikanska krafter har inte alltid så lätt för att synas och höras i det öronbedövande anti-amerikanska brus, men de finns, liksom för den delen europeiska Bushvänner. Att tala om att "Europa" motsatte sig kriget i Irak är ordentligt missvisande, med tanke på att faktiskt hela femton europeiska stater ursprungligen ingick i "the coalition of the willing".⁴

En del av länderna i den USA-ledda styrka som befriade det irakiska folket från Saddams våldsstyre tillhör det som Donald Rumsfeldt, enligt det berömda citatet, hänförde till det "nya" Europa, det vill säga nyblivna NATO-medlemmar som Polen, Bulgarien och de baltiska staterna.⁵ Andra i koalitionen kom emellertid från "old Europe" – som Danmark, Italien och Spanien, innan terrorattacken mot de spanska pendeltågen den 11 mars 2004 skrämde spanjorerna till att välja en ny regering och som första land dra tillbaka sina styrkor från koalitionen.⁶

Att så många europeiska länder har ingått i det militära samarbetet i Irak tappas ofta bort i diskussioner om "Europas" motstånd mot Irakkriget. Likaså att det även i det "gamla" Europa finns en gedigen skara proatlantiska länder, trots att Frankrike sin vana trogen försökt monopolisera den europeiska identiteten.

TRANSATLANTISK KOMMUNIKATION

Ett av de problem som besvärar den transatlantiska gemenskapen handlar om kommunikation, eller snarare brist därpå. På en rad olika plan och nivåer brister det med såväl *viljan* som *förmågan* att kommunicera på tvärs över världshaven.

Det är en förklaring till att så många européer föreföll helt oförberedda på det neokonservativa inflytande i amerikansk utrikespolitik som har märkts framför allt sedan 9/11. På alltför många håll i Europa har det tagit alltför lång tid att förstå att helt nya – eller rättare sagt, andra – tankegångar under de senaste åren har gjort inträde i Vita huset, eller vad detta skulle komma att innebära.

John Hulsman och David Dickey vid konservativa tankesmedjan The Heritage Foundation har konstaterat: "For most of the 1990s Europeans (who tend to be Wilsonians of some sort) had a series of conferences on transatlantic issues with Americans ... who almost uniformly also happened to be Wilsonian." Slutsatsen blir: "This classic example of group think led much of the opinion-forming elite to miss the structural rift then forming in the transatlantic relationship precisely because to Wilsonians on both sides of the pond such a rift obviously didn't exist."⁷

Alltmedan Washington faktiskt är fullt av republikaner i Vita huset och kongressen – för att inte tala om alla tankesmedjor och institut – är det i första hand demokrater och forna clintoniter som står till européernas förfogande, som själva gärna kommer på besök i de europeiska huvudstäderna, som står högst upp på inbjudningslistorna till konferenser och seminarier arrangerade av vänligt sinnade europeiska kolleger (och en och annan amerikansk diplomat skolad i State Departments "wilsonska" anda)⁸, som frikostigt ger intervjuer och umgås med media, och som över huvud taget ges rikligt med tillfällen att sprida sin analys för en ofta okritisk europe-

isk publik. Med tanke på de selektiva umgängesformerna är det inte undra på att förståelsen understundom haltar över Atlanten.

De som gärna drömmer sig tillbaks till forna dagar kan emellertid påminnas om att allt inte var solsken i de transatlantiska relationerna ens under Bill Clintons presidentår. Inledningsvis kritiserades faktiskt även han från europeiskt håll för att inte vara det minsta intresserad av vad som ägde rum utanför supermaktens egna gränser. Den demokratiska presidenten och tidigare Arkansasguvernören blev vald uteslutande på sin inrikespolitiska agenda – "It's the economy, stupid".

När kriget på Balkan exploderade på 1990-talet genomförde Washington den ena manövern efter den andra för att undvika att ta i frågan. På samma vis var Partnerskap för Fred-programmet absolut inte det projekt för NATO-utvidgning som det i efterhand tenderar att beskrivas som. Tvärtom handlade det om en i och för sig elegant amerikansk plan för att värja sig och NATO mot det våldsamma intresse för medlemskap i alliansen som visades från de nyligen befriade folken på andra sidan den forna järnridån.⁹ NATO fick ytterligare tre nya medlemmar 1999, men det var under George W Bushs första presidentperiod som alliansen utvidgades med en Big Bang till 26 länder.

GAMLA NEOKONSERVATIVA

Många européer – dessvärre också i utrikespolitiska elitkretsar – verkade under lång tid inte ha haft den blekaste aning om vad "neokonservatism" är, eller ha någon vidare uppfattning om dess betydelse för amerikansk politik. Påfallande sällan brydde de sig om att ta reda på det, annat än via denna skolas kritiker i de egna wilsonska lägren.

Men så värst ny är faktiskt inte neokonservatismen, sitt namn till trots, annat än för dem som frivilligt valt att blunda för dess existens. Rötterna sträcker sig i själva verket långt tillbaka i amerikansk historia; enligt en del neokonservativa ändå till presidenterna John Quincy Adams och Theodore Roosevelt.¹⁰ Begreppet *neokonservativa* härrör emellertid från Reaganårens exodus av demokrater, med Georgetownprofessorn och sedermera FN-ambassadören Jeane Kirkpatrick i spetsen, som övergav sitt gamla parti av missnöje med dess utrikespoli-

tiska vänstervridning för att i stället bege sig över till den republikanska sidan.¹¹

Oavsett hur långt bakåt som man menar att neokonservatismen stammar är det således ingen ideologisk inriktning som plötsligen har uppstått under George W Bushs tid i Vita huset. Det har funnits gott om tid att studera dess tankegångar, för den som så önskat. Med tanke på de neokonservativa anhängarnas intensiva debattiver går det inte heller att skylla på att det inte har gått att få fram information.

Förståelsen över Atlanten hade således mått gott av ett öppnare sinnelag från europeisk sida gentemot den amerikanska utrikespolitiken *post-Clinton*. Men den amerikanska administrationen har dessvärre inte heller varit något föredöme på det kommunikativa planet. Att Bushs många kritiker irriterades av den republikanska administrationens provocerande ton och agerande är en sak; att försvåra för USA:s vänner och Bushs supportrar runt om i världen har däremot varit enbart kontraproduktivt.

Presidentens charmresa till Europa, och utnämningen av förre rådgivaren Karen Hughes till *Under Secretary of State for Diplomacy*, tyder på att presidenten och hans män och kvinnor sent omsider förstått att också – inte minst – världens enda supermakt har behov av PR i sin utrikespolitik. Som de neokonservativa debattörerna Jeffrey Gedmin och Craig Kennedy tidigare påpekat, handlar det om att "The United States must bring its case to European publics more effectively, both to advance their understanding of US policies and to support those European leaders and intellectuals who are willing to take the increasingly unpopular stand of backing America".¹²

TERRORISMEN SOM HOTBILD

Ytterligare en viktig anledning till att USA och Europa inte alltid förstår varandra är att man helt enkelt ser på världen på olika vis. Inte nog med att man på en del håll i Europa har betraktat den amerikanske presidenten som ett hot mot världsfreden. En viktig och avgörande skillnad är den amerikanska uppfattningen att landet alltsedan terrorattackerna den 11 september 2001 befinner sig i krig – ett militärt och mentalt tillstånd som inte delas av Europa. Det har över huvud taget varit svårt i Europa att förstå vilket våldsamt trauma som terrorattackerna har inneburit för USA.¹³

En del européer har hävdade att terrorn är ett välkänt problem hemma i Europa, de som har levt med ETA och IRA, och tidigare grupperingar som Röda armén, långt innan al-Qaida var ett namn på allas läppar. Men det är en missvisande jämförelse; den europeiska terrorn har varit lokal och begränsad, medan hotet från den muslimska fundamentalismen är globalt, och mångfalt farligare – alldeles särskilt i kombination med massförstörelsevapen.

I USA klagas det ofta, och med rätta, över att Europa inte har förstått den chock som USA utsattes för genom attackerna på hemmaplan. Men man kan också hävda att USA för sin del inte förstod att uppskatta och politiskt utnyttja den enorma våg av medkänsla som svepte mot landet efter terroråden. Den svala responsen på beslutet att aktivera NATO-fördragets solidaritetsklausul, Artikel fem, direkt efter 9/11 var en stor besvikelse för de europeiska NATO-medlemmarna som kände sig förbigångna och ignorerade av sin amerikanske partner.

USA missade en unik chans att fånga in världens sympatier efter terrorattackerna – och ett historiskt tillfälle att minska den klassiska europeiska anti-amerikanismen, som snart nog var tillbaka med alltför välkänd kraft.¹⁴

Terrorismen återfinns visserligen på första plats i såväl USA:s som EU:s strategidokument, 2002 års *United States National Security Strategy*, NSS, och *European Security Strategy*, ESS, från 2003.¹⁵ Men skillnaderna är stora i synen på den fundamentalistiska terrorismen. För USA handlar terrorismen om ett hot som riktar sig mot *hela* västvärlden, med potentiellt katastrofala följder för vår civilisation; i Europa anses terrorn i första hand avsedd för USA och den "Store Satan". Den uppfattningen kvarstår även efter det att Europa självt drabbats av den fundamentalistiska terrorn.

Svaren på terroristhotet är också olika: trots det nya och monumentala *Department for Homeland Security* är det i första hand med militära medel hotet ska mötas från amerikansk sida. I Europa anses terroristhotet bäst bemötas på det civila planet genom förstärkningar inom polisen och rättsväsendet. USA är i direkt krig mot den fundamentalistiska terrorismen som ses som ett hot vida överordnat alla andra; för Europa är bekämpandet av terrorismen en utdragen process, en konflikt av flera som pågår i världen i dag.

USA har inte ansett sig kunna invänta ett multilateralt mandat utan tillgriper *pre-emptive strike* och agerar unilateralt när det krävs, medan Europa betraktar FN som den naturliga vägen att lösa och hantera konflikter av detta slag. Till skillnad från USA har Europa inte heller tillräckligt med egna militära resurser att använda sig av.

CAPABILITIES, CAPABILITIES, CAPABILITIES

Utvidgningen med sju nya medlemmar var det mest spektakulära inslaget på NATO-toppmötet i Prag i november 2002, men detta har också beskrivits som *the transformation summit*.¹⁶ NATO:s framtid, meddelades det från Prag, handlade om att lösa tre frågor: "capabilities, capabilities, capabilities." Det gigantiska gapet mellan USA:s och Europas militära bidrag till alliansen måste minskas ordentligt om det transatlantiska samarbetet skulle kunna ha någon substans och framtid.

Men dit är det fortfarande långt. Alltmedan USA:s försvarsbudget beräknas ha *ökat* med ca 35 procent sedan 2001, har övriga allierade under samma tid *minskat* sina försvarssatsningar med mellan 40 och 50 procent.¹⁷ Visserligen har det genomförts en rad viktiga reformer och omstruktureringar, men det politiska intresset för att öka satsningarna på försvaret lyser fortfarande med närmast total frånvaro i Europa. Det är därför svårt att föreställa sig att Europa ska kunna hämta in sitt enorma underläge gentemot USA på ett bra tag.

Beslutet att skapa en *NATO Response Force* (NRF) var ett försök att råda bot på denna interna obalans inom alliansen. NRF ska dels anpassa NATO:s beredskap till den nya tidens asymmetriska hot genom en stand-by-styrka som snabbt ska kunna sättas in i operationer av de mest varierande slag, från humanitär krishantering till global terroristbekämpning. Dels, och inte minst, är NRF ett effektivt och viktigt instrument för att driva på moderniseringen och omvandlingen (*transformation*) av det europeiska försvaret.

Samtidigt har EU satsat på att utveckla sin operativa kapacitet genom skapandet av ett antal *battle groups*, eller stridsgrupper. Risken för duplicering gentemot NATO är emellertid knappast överhängande. Det största problemet för EU:s del är att man på europeisk sida fortfarande saknar ett antal centrala kapaciteter för att stridsgrupperna ska kunna agera "interoperabilt" och fungera tillsammans i en krissituation.

DEN UNIPOLÄRA HEGEMONIN OCH DESS UTMANARE

De bristerna har emellertid inte påverkat de politiska ambitionerna hos EU:s innersta kärna anförd av Frankrike. *The Chocolate Summit* i april 2003, mitt under det USA-ledda Irakkriget, när Frankrike, Tyskland, Belgien och Luxemburg beslutade att upprätta ett gemensamt operativt högkvarter liknande NATO:s SHAPE, var en närmast övertydlig påminnelse om denna strävan.

Att chokladmötet ägde rum just vid denna tidpunkt var ingen tillfällighet. Inte heller alla de politiska och diplomatiska turer som föregick *Operation Iraqi Freedom*, och inte främst handlade om Irak. I stället var det en styrkemätning mellan den unipolära makten och dess utmanare, än en gång anförda av Frankrike (vars *faiblesse* för FN har att göra med det franska vetot i säkerhetsrådet), och med Tyskland som beredvillig kompanjon. Följden blev en strukturell kris i det internationella systemet.

Trots de amerikanska framgångarna med valet i Irak, och ett spirande hopp för en demokratisk utveckling också i andra delar av Mellanöstern, har resultatet av styrkemätningen ändå betraktats som överraskande positivt för utmanarsidan. För den var Bushs besök i Europa direkt efter återvalet ett tecken på amerikansk svaghet, en insikt om att USA nu behöver europeisk hjälp, i första hand med återuppbyggnaden av Irak.

En motsatt tolkning är att Bush i stället kom till Europa utifrån en styrkeposition och som segrare. Också den uppfattningen leder emellertid ofta till slutsatsen att USA nu har behov av viss avlastning av arbetsbördan. Det är inte bara varningarna för "imperial overstretch" eller det fortsatta våldet i Irak som lär få USA att dra ner en aning på takten framöver; ett tungt inrikespolitiskt program kommer också att kräva mycket av presidentens tid och kraft under de kommande åren.¹⁸

Den amerikanska styrkepositionen till trots tolkas alltså framtiden allt oftare i multipolära termer. Närmandet mellan EU och Kina anförts som tecken på en sådan utveckling; likaså den storslagna gemensamma militära övning som Kina och Ryssland genomförde under sommaren 2005. "The unipolar moment is fading", menar således Simon Serfaty på den Washingtonbaserade tankesmedjan CSIS.¹⁹

SCENARIER FÖR DEN TRANSATLANTISKA FRAMTIDEN

Detta resonemang för tankarna till de två scenerier som diskuteras av den danske forskaren Hans Mouritzen.²⁰ I den ena framtidsbilden splittras Europa i en inre och en yttre, proatlantisk, del motsvarande försvarsminister Rumsfeldts gamla och nya Europa. Yttre Europa fortsätter att ingå i amerikanskledda "coalitions of the willing", medan det inre Europa blir alltmer institutionaliserat och strukturerat under franskt ledarskap.

Det euroatlantiska samarbetet är då som helhet upplöst; NATO kan fortsätta att existera, men mest som ett tomt skal – måhända som en följd av att USA tröttnat på ett Europa som fortsätter att släpa efter och inte tar sitt ansvar för den globala säkerheten.

Mouritzens alternativa scenario kännetecknas av symbios snarare än splittring, i stort sett en återgång till de samarbetsformer som rådde under de första unipolära åren. USA:s hegemoniska ställning accepteras i Europa, och NATO återinträder i rollen som den transatlantiska gemenskapens främsta instrument och uttryck.

Vilket av dessa två scenarier som kommer att avgå med segern lämnar Mouritzen öppet; ett klokt val, med tanke på att utvecklingen på bara några månader snabbt verkade skifta från det ena scenariet, med euroatlantisk splittring (hösten 2004) till rätt tydliga tecken på en kommande symbios (våren 2005). Därefter har både EU och USA utsatts för stora påfrestningar, det förra genom det kraftfulla nederlaget för författningsprojektet, och det senare genom det fortsatta våldet från sunnikretsar i Irak.

Så många andra trovärdiga scenarier finns det inte. De multipolära alternativ som skulle stå till buds – och som har sina anhängare – är allt annat än övertygande. EU:s problem är uppenbara för de flesta. Kina lär utvecklas till en jätte i många sammanhang, men knappast i globalt strategiskt avseende under det närmaste decenniet.

Inte heller är det någon större mening att fundera över en splittring som går mitt i Atlanten, mellan Europa och USA. En sådan avfärdar även Mouritzen som osannolik: "... en *samlet* europæisk selvstændiggørelse over for USA skulle være urealistisk", eftersom i synnerhet

Storbritannien och Frankrike helt enkelt har "... for forskelligartede atlantiske grundsynspunkter".²¹

I stället finns det goda skäl att tro på fortsatt transatlantisk gemenskap under avsevärd tid framöver. Det säkerhetspolitiska samarbetet mellan USA och Europa kommer att bestå av flera orsaker.

Ett tungt argument är, som Bertel Heurlin konstaterar, att USA är och förblir "a European power", med en oändlig mängd band som knyter de två kontinenterna samman på alla tänkbara plan – kulturellt, ekonomiskt, militärt och politiskt.²² Detta gäller även inom säkerhetspolitiken, där NATO fortfarande är USA:s "preferred partner".²³

Av naturliga skäl är Europas position i amerikansk strategi inte längre densamma som tidigare. I dag har Mellanöstern den plats som händelsernas centrum som Europa tidigare hade (vilket Europa ska vara tacksamt för, eftersom det innebär att krigsriskerna för den egna kontinenten är kraftigt reducerad). Men det är fortfarande i Europa som USA finner sina främsta allierade. Med John Hulsmans retoriska fråga: I vilken annan del av världen kan USA samla ihop lika många nära samarbetspartners som i Europa?²⁴

Att också ett unipolärt och militärt framgångsrikt USA behöver partners vid sin sida är inte ett tecken på svaghet, utan på effektiv resurshantering. Alldeles särskilt som Europa anser sig ha så mycket större talanger för nationsbyggande – och så många andra insatser kan Europa faktiskt ännu inte prestera, sin svulstiga retorik till trots.

Även med *transformation* högst på agendan är det europeiska försvaret ännu allt annat än imponerande, speciellt sett med amerikanska ögon. De drömmar om ett enat Europa – eller i alla fall ett av USA oberoende Europa – som lever på de vitt skilda ideologiska håll, faller därmed på sin egen politiska och militära orimlighet.

HOT OCH LÖFTEN

Förhoppningar om en multipolär utveckling förekommer alltså lite varstans. Men det är viktigt att inse att en sådan utveckling skulle innebära ökad instabilitet för Europa, oavsett var de nya polerna skulle uppstå – i Europa, Kina, eller någon helt annanstans. En multipolär värld skulle

inte gagna vare sig Frankrike, Europa eller den demokratiska världen i stort. Tvärtom skulle en värld där USA utmanas av en eller flera nya maktkonstellationer med all sannolikhet leda till försvagning och instabilitet i Europa.

En bit in på det nya årtusendet känns det närmast trivialt att än en gång behöva påminna om den gynnsamma effekt som det säkerhetspolitiska samarbetet över Atlanten haft på Europas fred och stabilitet, men så är – och förblir – det. Utan USA vid sin sida skulle Europa återgå till en mer sårbar och troligtvis introvert position – samtidigt som en rad regionala problem strax utanför den egna kontinentens gränser (och måhända innanför, som det forna Jugoslavien visade) skulle behöva hanteras utan amerikansk assistans.

Det är värt att minnas den plötsliga uppskattning som USA upplevde direkt efter Berlinmurens fall, inte bara från de befriade folken i öst utan även från de gamla alliansbröderna i NATO, som till synes över en natt kom att inse den strategiska vikten av att USA stannade kvar i Europa. Likaså den europeiska oförmågan att självt hantera de blodiga konflikterna på Balkan.

Och det var ändå långt innan västvärlden fullt ut hade konfronterats med det nya och oberäkneliga terrorhotet från den islamistiska fundamentalismen; en hotbild – och en globaliserad värld – som ställer helt nya krav på samarbete. Det hotet är inte riktat bara mot USA, och terrorismen i Europa är inte enbart en följd av samarbetet med USA, utan handlar om en strategisk utmaning mot hela vår västerländska civilisation. Det bör lämpligen behandlas därefter även i Europa.

Under en yta som emellanåt bubblar av oenighet fortgår samarbetet mellan USA och de europeiska länderna, ensamma och i grupp, på en mängd plan.²⁵ Anledningen till det är enkel: gemensamma intressen och gemensamma värderingar. Det är också grunden till att samarbetet kommer att fortsätta, trots naturliga upp- och nedgångar. På agendan står en mängd uppgifter att gemensamt gripa sig an.²⁶

Men det förutsätter att också det "inre" Europa förmår inse fördelarna med det unipolära systemet och den stabilitet som detta innebär, inte minst för dem själva, och det oförnuftiga i att riskera den säkerhetsgemenskapen med diverse utmanande projekt. Det är inte den

amerikanske presidenten som hotar den globala freden, som alltför många européer fortfarande så gärna tycks tro. Det hotet, mot både vår fred och civilisation, kommer någon helt annanstans ifrån, närmare bestämt från den fundamentalistiska terrorn.

Det är hög tid att samtliga aktörer på den europeiska kontinenten inser det, liksom att det amerikanska demokratiprojektet i allra högsta grad tjänar även deras intressen. En demokratisk värld är en fri och fredlig värld – även, och inte minst, för Europa.

NOTER

---

1. För en diskussion om den nya tidens hotbilder, se Heurlin, B, *Det 21. århundredets trusler* (Köpenhamn, DIIS, 2006).
2. Se text US Department of State, *Open new chapter in our Alliance, Rice in Paris urges Europe*, <<http://usinfo.state.gov/eur/Archive/2005/Feb/08-519407.html>>.
3. Citerat i Heurlin, B, "The United States: A European Power", paper to 12th International Conference on European Studies, Havana, Cuba, 28.09-01.10 2004.
4. Mouritzen, H, *Europas framtid – et euro-atlantisk geopolitisk puslespil* (Köpenhamn: DIIS, 2004), p. 25. Se även <http://www.whitehouse.gov>.
5. Enligt vissa uppgifter handlade det om en felsägning från Rumsfeldts sida, som i stället skulle ha menat gamla och nya NATO, inte Europa.
6. Om attentatet i Spanien, se Torres, P, F Minaya & P Benito, *11-M. Homenaje a las victimas. Testimonios de vida*. (Madrid: MR Ediciones, 2004).
7. Hulsman, J C, & D M Dickey, "Misunderstanding America: The Limits of Neo-Conservatism" (Washington, D C: Heritage Foundation, 2004).
8. Hulsman och Dickey noterar (ibid) att State Department av tradition är "Wilsonian", medan Pentagon lika traditionellt domineras av "Realists", oavsett vilket politiskt parti som för tillfället innehar den politiska makten. Tilläggas kan att européer betydligt oftare besöker State än DoD/Pentagon.
9. Samtal med ambassadör Per Carlsen (tidigare dansk ambassadör i Litauen). Jfr beskrivningen av samma period av Ronald D Asmus i *Opening NATO's Door: How the Alliance Remade Itself For a New Era* (New York: Columbia University Press, 2002).
10. Stelzer, I, "Neoconservatives and Their Critics: An Introduction", in Irwin Steltzer (ed.), *The Neocon Reader* (New York: Grove Press, 2004), pp. 3-28.
11. Mann, J, *Rise of the Vulcans: The History of Bush's War Cabinet* (New York: Penguin Books, 2004), diskuterar Kirkpatrick's roll inom den neokonservativa rörelsen, pp. 91-94.

12. Gedmin, J, & C Kennedy, "Selling America – short", *The National Interest*, Number 74 (Winter 2003/2004), pp. 71-75.
13. Se *The 9/11 Commission Report* (Washington, D C: The National Commission on Terrorist Attacks upon the United States, 2004).
14. Om Europa och antiamerikanismen, se Berman, R A, *Anti-Americanism in Europe: A Cultural Problem*. (Stanford, CA: Hoover Institution Press, 2004).
15. För en analys av dessa dokument, se Flanagan, S J, "America's Aspirations for NATO", *Internationale Politik. Transatlantic Edition*, vol. 5, no. 3 (Fall 2004), pp. 7-12.
16. <http://www.nato.int/docu/comm/2002/0211-prague/index.htm>.
17. Flanagan, op.cit.
18. Möte med Robin Niblett (CSIS), mars 2005.
19. Möte med Simon Serfaty (CSIS), mars 2005.
20. Se not 4.
21. Mouritzen, op.cit., p. 20.
22. Heurlin, op.cit.
23. För dokument från presidentens Europaresa, se <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2005/02/>.
24. Möte med John Hulsman (Heritage Foundation), mars 2005.
25. Denna poäng framfördes av ambassadör Beecroft, själv verksam på "fältet" på Balkan, vid ett möte på National Defense University (Washington, D.C.) i mars 2005.
26. Michel, L, "NATO and the EU: Stop the Minuet; it's Time to Tango!", *EuroFuture*, Winter 2004.

Tidigare publicerade TIMBRO BRIEFING PAPERS

- #06 || *Solna – från kris till mönsterkommun*, av Magnus Nilsson och Pehr Granfalk.
- #05 || *Outsourcingens möjligheter – en studie av outsourcingens effekter på konsumentpriserna*, av Fredrik Erixon och Mårten Lewander.
- #04 || *Vårdkonton – ett enkelt steg mot billigare sjukvård*, av Henrik Jordahl.
- #03 || *Överhettning i biståndsbranschen? – Bono, Geldof, Sachs och biståndets återkomst*, av Fredrik Erixon.
- #02 || *Friskare sjukvård i Storbritannien*, av Ylva Nilsson.
- #01 || *Arabisk vår – revolt och reform i Mellanöstern*, av Johan Norberg.

TIMBRO BRIEFING PAPERS

TIMBRO är ett idéinstitut som verkar för fri företagsamhet, framtidstro och en liberal samhällsordning. Timbro är en del av Stiftelsen Fritt Näringsliv. Verksamheten grundades 1978. Varje år publicerar Timbro böcker och rapporter samt erbjuder en omfattande seminarieverksamhet.

TIMBRO BRIEFING PAPERS ger information i aktuella frågor. Syftet är att tillföra fakta och analys till samhällsdebatten. De utkommer åtta till tio gånger per år. På www.timbro.se/tbp finns samtliga nummer.

ANSVARIG UTGIVARE:
Johnny Munkhammar

ISSN:
1652-9952

TRYCK:
Botkyrka Offset AB, Norsborg